

*Marianne Nordman*

## SPRÅKLIGA VÄGVISARE FÖR DEN SOM SKRIVER JURIDISK TEXT PÅ SVENSKA – ETT TIDSPERSPEKTIV

### *Linguistic guides for writers of legal texts in Swedish – a time perspective*

This article presents a selection of handbooks and other material on language cultivation aimed at support for writers who produce different types of texts with a legal content in Swedish. The survey, which also takes as its starting-point a time perspective, focuses mainly on Swedish in Finland. Yet, because Sweden and Finland have long common juridical traditions and Swedish in Finland should not be seen as having a distinctive character that in its general nature diverges from Swedish in Sweden, the presentation also includes Sweden-Swedish material. The discussion includes central language issues in the handbooks as well as some milestones in language cultivation for legal language, especially with a focus on Swedish in Finland. The discussion shows that language cultivation and the interest in language cultivation are as strong as ever both in Sweden and in Finland. The difference between the two countries is that Sweden-Swedish writers have a multifaceted and rich bouquet of handbooks at their disposal to find solutions and guidelines to everything from choice of words to stylistic subtleties and detailed information, whereas in Finland most of the writing advice in Swedish is collected in the handbook *Svenskt lagspråk i Finland* (Swedish legal language in Finland). Finland-Swedish writers have, however, also always profited from Sweden-Swedish material as a natural consequence of Swedish being a pluricentric language. The common goal for text producers in both countries is good linguistic usage.

### *1. Bakgrund*

Efter andra världskrigets slut ägde en demokratisering av samhället rum i Sverige. Statsapparaten växte till sig och detta gjorde att behovet av en fungerande kommunikation mellan myndigheter och medborgare blev allt viktigare. Samtidigt accelererade samhällsutvecklingen i riktning mot ökad specialisering. Också juristkåren professionaliserades på ett sätt som låg i tiden. Kraven på att göra rättstillämpningen konsekvent i hela det svenska riket spelade en allt större roll. Språkvården som också den blev allt mer professionaliserad och institutionaliserad tog som en av sina viktiga uppgifter att göra offentlighetens texter mer begripliga. (Teleman 2003:55, 217, 221.) Trenderna i Sverige hade sin motsvarighet också i Finland. Även här fördes en livlig diskussion om lagspråk och om juridiskt språk (Palmgren 1995:5).

I demokratiseringens spår skulle alltså lagar, författningar, utredningar och myndighetstexter göras mer tillgängliga för en större publik (Teleman 2003:221). I Sverige var Erik Wellander en av förgrundsgestalterna i den diskussionen. Redan hans handledning *Riktig svenska* (1939) var en av grundpelarna i den sverigesvenska språkvårdsverksamheten. Enligt Wellanders *Kommittésvenska* (1974:131), också den en klassiker inom svensk språkvård, borde inte bara allmänspråket, utan också det språk som myndigheterna använde, förena logisk reda och genomtänkt klarhet med otvungen enkelhet.

På 1960-talet anställdes språkvårdare eller språkexperter av Statsrådsberedningen i Sverige och dessa medverkade redan när lagarna bereddes. Statsrådsberedningens insats var ett viktigt steg i utvecklingen av språkvården inom lagspråk och i förlängningen av språkvården i fråga om juridiskt språkbruk över huvud taget. Det faktum att språkforskare och språkvårdare intresserade sig för lagspråk och myndighetsspråk hade en stark inverkan på språkutvecklingen i gemen. (Palmgren 2008:267.)

I Finland hade man redan 1936 inrättat en avdelning vid lagberedningen som hade i uppgift att förhandsgranska författningstexter på finska och svenska. Avdelningen blev en egen byrå år 1960, granskningsbyrån vid justitieministeriets lagstiftningsavdelning. (Slaf 1988:23–24.) Ett mer systematiskt arbete med språket i de finländska lagarna, även på svenska, hade fått sin början. År 1960 inrättades också Statsrådets svenska språknämnd i Finland. Språknämnden har som uppgift ”att överväga åtgärder i syfte att avlägsna den bristande språkliga exakthet och den styvhet som förekommer i officiella översättningar till svenska samt att förenhetliga den svenskspråkiga texten i allmänna handlingar” (Språknämnden [www]). Även om uppgifterna framför allt gällde språket i lagar och förordningar kom verkningsgraden att bli större än så och nämndens verksamhet fick en spridningseffekt också till myndighetstexter på svenska i Finland.

Intresset för språkvård när det gäller lagtext, men också andra juridiska texter och myndighetstexter på svenska både i Finland och i Sverige, har alltså varit stort och är så ännu i dag. De som bär upp bruket är inte bara juristerna själva utan alla andra som är involverade i tillkomsten av texterna oberoende av om det är fråga om att skapa ny text, att översätta text eller att ägna sig åt intertextuell textproduktion, det som ofta utgör grunden för myndighetstext över lag. Alla dessa textskapare har i sitt dagliga arbete stor nytta av en god tillgång på handböcker och andra stödkällor.

I det följande presenteras ett urval handböcker och annat språkvårdande material som är till för att stödja dem som producerar olika typer av texter med juridiskt innehåll. För att fördjupa och samtidigt vidga infallsvinkeln tar presentationen fasta också på ett tidsperspektiv. Fokus ligger i huvudsak på

svenskan i Finland, men eftersom Sverige och Finland har långa gemensamma juridiska traditioner och eftersom svenskan i Finland inte bör ses som en särart som till sin allmänna karaktär avviker från svenskan i Sverige, kommer presentationen att inkludera också sverigesvenskt material.

Genomgången inleds med en blick på den sverigesvenska språkvårdens insatser och följs av en presentation av den finlandssvenska motsvarigheten. Informationsbladet *Språkråd* lyfts fram liksom också handboken *Svenskt lagspråk i Finland*, båda i ett tidsperspektiv. Centrala språkfrågor som tas upp i sverigesvenska och finlandssvenska handledningar diskuteras och några milstolpar i den juridiska språkvården, framför allt med fokus på svenskan i Finland, avslutar genomgången.

## 2. Den sverigesvenska språkvårdens insatser

Den medvetna och konsekventa styrning av språklig utformning i lagtexter som inleddes i Sverige under senare delen av 1900-talet ägde rum på ett sätt som saknar tidigare motsvarighet (Pettersson 1992:35). Språkvårdarna hade länge tagit ett aktivt ansvar för lagspråket, men det är först den nyare språkvården genom t.ex. Statsrådsberedningens språkexperter som redan på 1960-talet insåg betydelsen av att inte bara språket utan också kommunikationen fungerar. Egentligen är ju språket endast en av flera komponenter i hela den process som uppfattas som kommunikation. För språkbrukarna är det därför viktigt att påminnas om att sändaren alltid har ett generellt ansvar för att mottagaren ska kunna förstå det meddelande som sänds ut. (Laurén 1993:43.) Det ansvaret inskränker sig inte bara till de konkreta orden utan har en långt vidare räckvidd än så.

### 2.1 Språkvårdande skrifter i Sverige

En av klassikerna inom modern språkvård på svenska när det gäller utredningar och betänkanden är Erik Wellanders *Kommittésvenska*, som ursprungligen kom ut som en bilaga till Trycksakskommitténs betänkande 1950. Nyutgåvan från 1974 har under ett stort antal år använts som standardverk av personer i offentlig tjänst och också av språkstudierande. Wellander själv hade en rätt försiktig inställning till sina möjligheter att reformera det officiella skriftspråket och menade att hans framställning kanske var ”alltför tam, reformivern alltför ljum, de praktiska ändringsförslagen alltför tydligt smittade av kommittésvenskans *å ena sidan – å andra sidan*”, men han försvarade sig med att han tagit ställning ”efter mycket vägande och

övervägande”. Bara den ”reformvilja som är förenad med djup respekt för god tradition kan på detta viktiga område leda till varaktigt gagn för svensk språkvård”, menade Wellander (1974:28). Tanken är egentligen densamma som i Wellanders allmänspråkliga handbok *Riktig svenska*, även om han i *Kommittésvenska* fokuserar på kanslispråkliga varianter. Liksom *Riktig svenska* fick också *Kommittésvenska* en mycket stor genomslagskraft.

När Statsrådsberedningen i Sverige 1967 gav ut det lilla häftet *Språket i lagar och andra författningar* för att skapa ett mera begripligt författningsspråk, kunde detta ses som en fortsättning på den tradition som Wellander grundlagt (Teleman 2003:58). En strävan med häftet var att närma språket i lagar och författningar till nutida svensk sakprosa genom att använda sakprosans ordförråd, ordformer och syntax. Råden rörde sig alltså mest på språkets ytnivå och berörde inte mer generella kommunikativa aspekter. Den sidan av mänsklig samverkan hade inte då ännu kommit i fokus hos språkvården.

Den ökande professionaliseringen och institutionaliseringen ledde till att många institutioner månade om sina egna språkliga riktlinjer och t.ex. olika dagstidningar publicerade sina egna regelsamlingar (Teleman 2003:59). Också olika myndigheter kände ett behov av egna riktgivande språkliga publikationer. Ofta var det fråga om små häften där institutionens mest angelägna skrivregler behandlades. I det följande ges exempel på sådana språkvårdande publikationer inom områdena juridisk text och myndighetstext i Sverige.

Statsrådsberedningens skrift *Några riktlinjer för författningsspråket* (1979) visar på inledningen till en intensiv period av språkvårdsintresse för olika typer av författningstext och offentlig svenska. Civildepartementet gav 1985 ut Språkvårdsutredningens rapport *Klarspråk – en grund för god offentlig service*, där språkvården vid regeringskansliet och hos andra myndigheter granskas ur en mer principiell synvinkel. Redan på de inledande sidorna konstateras att myndigheterna i sina skriftliga kontakter med medborgarna fått kritik för att vara alltför svåra att förstå och för att använda en alltför myndig ton. Denna kritik är ofta berättigad. Därför behövs det en långsiktig utbildning och handledning för skribenterna, mer än de punktinsatser som sällan ger bestående resultat. (*Klarspråk – en god grund för offentlig service* 1985:1–2.)

År 1984 gav en arbetsgrupp i Svea hovrätt ut *Språket i domar och beslut* (1985) på ett kommersiellt förlag. Skriften var tänkt för undervisningsändamål och fokuserade på det skrivna domstolsspråket och arbetsgruppen såg som en uppgift att inspirera domstolsjurister till ökad språkmedvetenhet och till en modernare språkbehandling. Utöver den rent språkliga diskussionen tar skriften också upp exempel på sådan domskrivning som ofta

förekommer. En ny version med namnet *Språk och struktur i domar och beslut* (2005) har getts ut på initiativ av Domstolsverket.

Två handböcker som ytterligare bör nämnas är *Myndigheternas föreskrifter. Handbok i författningsskrivning* (1998) och *Gröna boken. Riktlinjer för författningsskrivning* (1998). Båda dessa har getts ut av Statsrådsberedningen i dess Departementsserie och finns också i elektronisk form. *Myndigheternas föreskrifter. Handbok i författningsskrivning* är skriven främst för statliga myndigheter men kan också användas då regler ges vid andra instanser. *Gröna boken*, som har utkommit i en ny upplaga 2014, riktar sig främst till dem som sysslar med författningsskrivning vid Regeringskansliet men lämpar sig också för personer med liknande arbetsuppgifter vid olika förvaltningsmyndigheter. Skriften ger riktlinjer för författningsteknik, för redaktionell och språklig utformning och ger också råd i sakfrågor bl.a. när det gäller olika typer av bestämmelser. Riktlinjerna illustreras med exempel.

En bredare upplagd handledning är *Myndigheternas skrivregler* som kom i en första upplaga 1991 och som under årens lopp har följts av nyare upplagor. Bakom boken stod både Statsrådsberedningen och Civildepartementet i Sverige, senare också Regeringskansliet. Den senaste upplagan, den åttonde, som kom ut 2014 har författats av Språkrådet och är resultatet av en grundlig bearbetning. Boken finns nu också tillgänglig som pdf-fil.

Statsrådsberedningens aktivitet på området understryks ytterligare av det lilla häftet *Svarta listan – ord och fraser som kan ersättas i författningsspråk* (2011), som kom i en första upplaga redan 1988. Ordlistan tar upp ålderdomliga eller kanslispråkliga ord och fraser och ger förslag till ersättningsord som redan används i modern författningstext. En plats i ordlistan betyder ändå inte att ordet eller uttrycket är helt bannlyst. Rekommendationerna gäller snarast att skribenten bör undvika vissa av ordets betydelser eller använda ordet ”mindre ofta”. Tillsammans med *Svarta listan* och *Myndigheternas skrivregler* finns nu också en del andra handledningar tillgängliga på webben.

Bland nyare sverigesvenska publikationer kan nämnas Statskontorets *På väg mot ett bättre myndighetsspråk* (2001) och Justitiedepartementets *Klarspråk lönar sig* (2013). Också Jensens, Rylanders och Lindbloms *Att skriva juridik. Regler och råd* har kommit ut i flera upplagor, den femte år 2012. En viktig handbok är t.ex. Melins *Juridikens begrepp* (5. upplagan 2012) som hjälper dem som skriver juridisk text på svenska med termer och definitioner. I boken definieras alla anförda begrepp och de flesta förtydligas dessutom genom rätt utförliga förklaringar och exempel. Man ska inte heller glömma den i sammanhanget klassiska Anderssons, Bergströms, Håstads och Lindbloms *Juridikens termer*, som kom i en första upplaga redan 1958

och i sin nionde reviderade upplaga 2002.

Utöver källorna ovan kan också nämnas Wahlgrens, Warnling-Nereps och Wranges *Juridisk Skrivguide* (3. upplagan 2004) och Englund Hjalmarssons och Mattsons *Juristens skrivhandbok* från 2013. Den senare handboken, där författarna är språkkonsulter, är praktiskt inriktad och är avsedd för alla som skriver texter med juridisk anknytning eller med juridiskt innehåll.

Intresset i Sverige för olika typer av språkvårdsinsatser för jurister och tjänstemän inom myndigheter är alltså stort och olika departement och andra myndigheter har gett ut en rik flora av handledningar och rapporter. Det är intressant att notera den stora mängden av publikationer, men det är kanske ännu intressantare att se vilken genomslagskraft publikationerna har haft med riktiga uppdateringar och nyupplagor. De flesta av 1960-talets alster äger livskraft ännu i dag om än i uppdaterad form. Därtill sekunderas de institutionsanknutna skrifterna av handböcker utgivna på kommersiella förlag.

## 2.2 Språkfrågor i sverigesvenska handledningar

De flesta handledningar som publicerats i bokform i Sverige har ett språkligt stilistiskt anslag, men ansatserna och engagemanget kan vara ganska olika. I *Gröna boken* (2014) t.ex. ges det riktlinjer för författningsskrivning mest av innehållslig och teknisk natur men även den språkliga formen får ett litet utrymme med bl.a. aspekter som hänvisningar, syftningar, meningsbyggnad, ordval, förkortningar och könsneutralitet. *Myndigheternas föreskrifter* (1998) är mer språkligt inriktad även om den också behandlar olika moment i författningsskrivandet. Den riktar principiellt in sig på ett klart och enkelt språk och tar upp bl.a. hänvisningsteknik, syftningar, sambandsord, ordföljd, substantivformer och också könsneutral text.

Även i den övriga floran av handledningar och vägledningar finns det råd på ett mera principiellt plan som tar fasta på bl.a. mottagaranpassning. Detta gäller t.ex. i rapporterna *Klarspråk – en grund för god offentlig service* (1985) och *På väg mot ett bättre myndighetspråk* (2001). Men det finns också ett rikhaltigt och mångfasetterat spektrum av konkreta språkråd som gäller allt från texten som helhet till bruket av enskilda skiljetecken. I de flesta av de centrala handledningarna kommenteras alltså övergripande aspekter, dvs. textens helhet och yttre form.

Ordvalet har fått en hög prioritet när det gäller de språkliga intressefavoriterna i handledningarna. I flera av källorna behandlas ord som bör undvikas, och *Svarta listan* (2011) är helt inriktad på detta delområde.

*Myndigheternas skrivregler* (2014) kommenterar ordbildning, med fokus

på sammansatta substantiv och på adjektiv. Ordböjningsfrågor ges utrymme i flera av källorna. Några handledningar intresserar sig för syntaktiska och stilistiska aspekter som satsfogning, ordfogning, användning av opersonliga konstruktioner, upprepning och variation samt vissa kongruensfrågor.

Iögonenfallande är att det som i första hand kan uppfattas som yttre aspekter (t.ex. rättstavning och användningen av skiljetecken) ofta får ett stort utrymme i handledningarna. Ändå är detta kanske inte så märkligt. Mattila (2006:174–182) visar tydligt att förkortningar i juridisk text är väsentliga och att problem med dem kan ställa till med en hel del förvirring. Därför är det viktigt att handledningarna ger rekommendationer om hur åtminstone de mest frekventa juridiska förkortningarna ska hanteras.

Handledningarna *Myndigheternas skrivregler* (2014), *Språket i lagar och andra författningar* (1967) och *Att skriva juridik* (2012) diskuterar valet av stor respektive liten bokstav, särskrivning respektive sammanskrivning av ord, förkortningar, sifferuttryck och bruket av skiljetecken. I några handböcker tas även rättstavning och avstavning upp.

I Englund Hjalmarssons och Mattsons *Juristens skrivhandbok* (2013) behandlas ett brett spektrum av språket, bl.a. det juridiska språkets kännetecken (fackspråkighet, allmängiltighet och juridiska ovanor), textplanering och disposition, språk och stil (meningar, verbval och substantivsjukan), ordval, textens design och specifika skrivregler för juridisk text som t.ex. specialtecken, förkortningar, kommaterering och hänvisningsteknik. Till slut kommer författarna in på den intrikata frågan om det över huvud taget är möjligt att skriva ett juridiskt språk som fungerar för alla.

Det är självklart att textens yttre form även på detaljnivå bör vara korrekt, men den som läser handledningarna slås ofta av tanken att de flesta författarna bakom dem verkar ha gått in för att syssla med språklig ytputs. De svåraste och mest delikata problemen finns på en annan nivå i språket, i första hand på en innehållslig, begreppslig nivå. Också på ett syntaktiskt plan och på ett strukturellt finns det skäl att vara alert som språkbrukare. Forskningen visar att brister i själva kommunikationen och kommunikationsprocessen ger upphov till speciellt allvarliga problem som samtidigt ställer sändaren inför de största utmaningarna. (Se t.ex. Gunnarsson 1982; Mattila 2002:46–47.) Men kommunikativa aspekter berörs egentligen inte i merparten av de språkvårdande handledningarna.

### 3. Den finlandssvenska språkvårdens insatser

Den som skriver författningstext och myndighetstext på svenska i Finland både kan och bör kasta sina blickar västerut för språkliga råd och språklig

vägledning. Den insikten är självklar. Den rika floran av handledningar i Sverige ger de finlandssvenska skribenterna välkomna verktyg. Lagstiftningen i Finland är dock en annan än den i Sverige och följdverkningarna för myndighetstexter kan ibland bli olika i de två länderna. Därför är det inte förvånande att i synnerhet det svenska lagspråket i Finland trots allt behöver sin egen rådgivning och sin egen handledningsverksamhet. Också det faktum att de flesta lagtexter på svenska i Finland är översättningsprodukter talar för ett sådant behov.

Statsrådets svenska språknämnd fick redan 1960 ett samordnande uppdrag då det gäller svenskt språkbruk inom statliga myndigheter i Finland. Nämndens uppgift att förenhetliga en del uttrycksätt både språkligt och stilistiskt var angelägen, eftersom översättnings- och granskningsverksamheten sköttes av många olika personer som var och en hade sina språkliga preferenser. Det var också viktigt att följa utvecklingen i lagspråket i Sverige och motverka att svenskt lagspråk i Finland blev ett ”översättningsspråk”.

Statsrådets svenska språknämnd fick fastare arbetsformer och preciserade arbetsuppgifter genom ett statsrådsbeslut 1988 (FörfS 1024/1988) och blev då ett permanent organ. En av nämndens viktigaste uppgifter blev att samordna översättnings- och granskningsverksamheten när det gäller svenskt lag- och förvaltningsspråk i Finland. Detta skulle ske genom att nämnden utgav handböcker och cirkulär. Den första uppgiften för nämnden var att ge ut en handbok (*Svenskt lagspråk i Finland*, nu populärt kallad Slaf eller Slafen). Handboken kom i en första upplaga 1988 men hade delats ut som provupplaga till olika personer och instanser redan 1986. Den senaste upplagan av Slaf är från 2010, men arbetet på följande upplaga inleddes 2014.

Statsrådets svenska språknämnd skulle också ge rekommendationer när det gäller språk, speciellt sådant som hade att göra med ”gängse uttryck, termer, lagtekniska lösningar och skrivregler”. Likaså skulle nämnden behandla initiativ som tagits i språkfrågor. (Palmgren 1989:24–25.) För detta ändamål behövdes ett cirkulär eller det som ganska snart kom att kallas ett informationsblad.

### 3.1 Informationsbladet Språkråd

Sedan 1989 ger Statsrådets svenska språknämnd ut informationsbladet *Språkråd* som numera både kommer ut i pappersversion och finns tillgängligt på webben. (Om *Språkråd* under bladets 20 första år se vidare i Nordman 2009:7–11.) Förebilder till *Språkråd* finns i Sverige där man sedan 1985 har gett ut olika interntidningar (*Klara-Posten/Klaraposten/Klara*) och



nyhetsblad (t.ex. *Klarspråk. Bulletin från Språkrådet*).

Det är speciellt tre tydliga uppgifter som *Språkråd* har velat fylla under åren. En första viktig uppgift är att styra språkbruket när det gäller lag- och förvaltningspråk. Där spelar term- och namnlistorna en viktig roll. Det centrala i dem är språket på ordnivå. I de totalt 75 nummer av informationsbladet som hittills utkommit (här beaktas 3/2013 som det senaste numret) finns termlistor med i 25 nummer. Förekomsten är mest frekvent i de tidigaste numren och minskar i de senaste, kanske därför att termlistor i dag är lättillgängliga på webben. Det mest dominerande temat i termlistorna är juridik, men också andra temaområden finns med. Även EU-terminologi tas upp i några nummer.

Namnlistor har funnits med i 18 nummer av bladet och berör ofta politiska teman. Även namn på myndigheter i Finland finns med liksom en del geografiska namn som t.ex. både finska och svenska namn på landskap i Finland.

Även nämndrekommendationerna, som alla härrör från Statsrådets svenska språknämnd, och också frågor-svar-komplexet, där läsarna frågar och nämnden svarar, försöker alla styra mottagarnas språkbruk på ordnivå men även på syntaktisk nivå. Nämndrekommendationerna är speciellt frekventa åren 1991–1993 och ingår mer sporadiskt i *Språkråd* under senare år. Ett urval av språknämndens rekommendationer under åren 1989–2008 finns presenterade i *Språkråd* 1/2009.

Den andra uppgiften som *Språkråd* axlar är att informera. Detta sker genom upplysande artiklar, rapporter från seminarier och resor, litteraturtips och litteraturanmälningar, information om seminarier och konferenser. Under en period gavs även upplysningar om nyttiga webbadresser. *Språkråd* har också informerat bl.a. om när förvaltningsprocessen förnyades, om att den nya grundlagen trädde i kraft och om hur översättning av lagförslag och betänkanden sker. Även information om nationalspråksstrategin (2012), den långsiktiga språkstrategi som ska utveckla de två nationalspråken finska och svenska i Finland, gavs utrymme i informationsbladet.

Den tredje uppgiften i *Språkråds* verksamhet är att uppmärksamma människor som arbetar med juridik och språk i samhället, även om någon sådan målsättning inte ingick i den ursprungliga uppgiftsbeskrivningen för informationsbladet. Den människonära aspekten kommer tydligt fram i dag i intervjuer och personporträtt. Mottagartillvändheten syns också i uppmaningar till läsarna att sända in frågor och initiativ till språknämnden.

Sett ur ett längre tidsperspektiv kan man märka att i synnerhet termlistorna har fått vika i *Språkråd* under de senaste åren. Där har webben fått ta över en del av verksamheten. Uppgiften att informera om olika fakta och händelser behandlas rätt lika i informationsbladet under alla de 25 åren som

gått sedan bladet inledde sin verksamhet, medan det människonära inslaget gjort ett tydligt insteg under den senare delen av perioden.

### 3.2 *Handboken* Svenskt lagspråk i Finland

När *Svenskt lagspråk i Finland. En handbok* kom ut 1988 var det i egenskap av lagberedningens publikation med Justitieministeriet som utgivare. Boken som hade utarbetats av en arbetsgrupp bestående av P. E. von Bonsdorff, Sten Palmgren och Mikael Reuter, hade delats ut redan 1986 som en provupplaga. Enligt förordet var målgruppen för handboken de ”som översätter, skriver och granskar författningstexter och propositioner”. Samtidigt innehöll den också material som kunde vara till nytta ”för den som översätter eller skriver andra slags texter som hänför sig till lagstiftning och förvaltning”. Boken skulle ses som ett ”formellt icke-bindande hjälpmedel”.

Under de drygt 20 år som gått sedan provupplagan presenterades har Statsrådets svenska språknämnd ansvarat för fyra omarbetade upplagor (1990, 1998, 2004 och 2010). Upplagan från 2010 har titeln *Svenskt lagspråk i Finland Slaf Ruotsinkielinen lakikieli* och ges för första gången ut som anvisningar från statsrådets kansli, vilket också innebär att den samtidigt finns i elektronisk form i *Finlex*.

Syftet med den första upplagan av Slaf var att förbättra svenskt lagspråk i Finland och att förenhetliga återkommande uttryckssätt i författningstext. Utgivarna ville minska antalet rättelser vid granskning och justering av lagar. Det sågs också som viktigt att stilen i författningar och propositioner var så enhetlig som möjligt. Boken hade alltså ett slags standardiserande funktion men skulle inte ses bara som ett uppslagsverk utan även som en lärobok. Samma funktion betonas också i syftebeskrivningen i upplagan från 2010. Där sägs att boken ger ”viktig bakgrundsinformation för den som översätter lagtext från finska till svenska”, den presenterar rekommenderade standardfraser och andra formuleringar. Slaf (2010) tar upp språkriktighetsfrågor och skrivregler som är viktiga för den som översätter lag och propositionstext och den innehåller en finsk-svensk ordlista. Liksom Slaf (1988) bör upplagan från 2010 ses som en samling rekommendationer, inte som en källa till uttömmande svar i alla situationer.

I det följande ligger fokus på en jämförelse av den första tryckta upplagan från 1988 och den senaste från 2010. Avsikten är att ta mått på några punkter i det som hänt i handbokstexten och i dess rekommendationer under det dryga kvartssekel som förflutit mellan de båda handboksversionerna.

Skillnaderna mellan de två versionerna av Slaf, den från 1988 och den senaste från 2010, är påtagliga även om grunden i båda är densamma liksom

också avsikten med böckerna och syftet med deras användning. Förutom att (2010) är betydligt mer omfattande har också andra urvalskriterier kommit att skapa skillnader.

En av de mest synliga förändringarna är ett tydligt behov att framhäva strukturen i (2010). Systemet med rubriker och underrubriker är påfallande mer rikt och mångfasetterat i (2010) än i (1988). Detta är en viktig positiv förändring sedd ur mottagarens synvinkel och gör det möjligt att snabbt få en överblick över innehållet i boken. Så är t.ex. kapitel 4 om språkriktighetsfrågor i (1988) indelat i 9 avsnitt och omfattar sammanlagt 26 sidor medan samma kapitel i (2010) delats in i 15 avsnitt av vilka de flesta dessutom har underavsnitt. Sammanlagt upptar kapitlet 54 sidor. Utvidgningen beror inte bara på att diskussionen i avsnitten blivit mer omfattande utan också på att kapitlet i (2010) behandlar även subjeksregeln, substantivsjuka och verbal-substantiv, ordföljd, prepositioner och prepositionsliknande uttryck, tidsperioder och andra tidsuttryck liksom också könsneutrala uttryckssätt. I (1988) får dessa aspekter inte eget utrymme.

En annan påtaglig förändring som möter mottagaren är internationaliseringens inverkan på innehållet. Europeiska unionen (EU) har fått en tydlig och naturlig plats i flera av kapitlen och avsnitten. Detta har också påverkat språkvalet så att vissa termer av EU-intresse ges även med engelsk motsvarighet i (2010).

Namn på viktiga internationella organisationer får också plats i boken på tre språk som *Europarådet* (Euroopan neuvosto, Council of Europe) och *Europeiska investeringsbanken* (Euroopan investointipankki, European Investment Bank). Även finskan har fått ett större utrymme med fler uppslagsord i ordlistan men kanske mest synligt i första hand genom det finska titelinslaget på bokens pärm i formuleringen *Svenskt lagspråk i Finland Slaf Ruotsinkielinen lakikieli*.

Tidens tekniska utveckling möter i en dator- och webbtillvändhet som inte var möjlig när handboken kom ut i sin första version 1988. I (2010) hänvisas läsaren till databaser som t.ex. portalen *Finlex*, juridikportalen *Edilex* och *riksdagens databas* liksom också till sverigesvenska webbplatser som *Sveriges riksdags webbplats* och *Sveriges regerings webbplats*. Hela *Slaf* (2010) finns ju också i sig tillgänglig i pdf-format.

För en språkintresserad är det speciellt givande att följa förändringar i den språkliga utvecklingen. Även om juridikens språk ofta anses vara konservativt och svårpåverkat, märker man i *Slaf* hur tiden ändå sätter sina spår. Ord faller bort, ord kommer till, ordförklaringar förändras och översättningsförslag modifieras och får ofta en mer mottagarvänlig utformning där allmänspråkets kriterier spelar en roll. Medvetenheten om terminologin och dess krav har stärkts med åren. Och viljan att bevara banden mellan det

finlandssvenska och det sverigesvenska lagspråket är stark i dag liksom den var det 1988. Som en extra kuriositet kan ändå nämnas att Slaf från och med sin andra upplaga (1990) har en egen finlandssvensk specialitet genom att också finlandismer kommenteras som t.ex. finlandssvenskans *aktionär* och *skolning* för sverigesvenskt *aktieägare* och *utbildning*.

I några av de anförda exemplen är ordvalet ett annat i (1988) än i (2010). I (1988) används t.ex. *släktnamn* och *avvikelse* när (2010) har *efternamn* och *undantag* i:

Från huvudregeln, enligt vilken kvinnan har rätt att behålla det släktnamn hon har fått genom äktenskapet, kan avvikelse ske när ... (1988)

Från huvudregeln, enligt vilken kvinnan har rätt att behålla det efternamn hon har fått genom äktenskapet, kan undantag göras när ... (2010)

När (1988) använder *stadgande* har (2010) övergått till *bestämmelse* och har också i övrigt en enklare struktur i meningarna.

Dessa stadganden, som hör till grunderna för statsförfattningen, har inte i detta sammanhang upptagits till övervägande. (1988)

Dessa bestämmelser, som hör till grunderna för statsförfattningen, har ändrats tidigare. (2010)

Ibland är förändringarna mer genomgripande och gäller artikelformer, verb-former, ordval och meningsstruktur som i:

Justitiekansler skall övervaka att i denna lag nämnda disciplinära åtgärder vidtas då anledning därtill finns. (1988)

Justitiekanslern ska övervaka att disciplinära åtgärder enligt denna lag vidtas då det finns anledning till det. (2010)

Också i förslag till översättningar kan man notera förändringar. Detta kan vara fallet i endast den svenska versionen som i exemplet nedan där *byggnadslov* blivit det kortare *bygglov*, *skall* blivit *ska* och *man*-konstruktionen bytts ut mot passiv.

1988:

Lupahakemusta tutkittaessa tulisi ottaa huomioon rakennuksen sopeutumisen ympäristöön.

*Översättning:* När ansökan om byggnadslov prövas skall man beakta hur byggnaden passar in i omgivningen.

2010:

Lupahakemusta tutkittaessa tulisi ottaa huomioon rakennuksen sopeutumisen ympäristöön.

*Översättning:* När ansökan om bygglov prövas ska det beaktas hur byggnaden passar in i omgivningen.

Ibland har det skett förändringar både i den finska och i den svenska texten som i följande exempel där den svenska texten i (2010) dessutom ger översättaren många olika alternativ.

1988:

Tämä laki koskee ... jollei muussa laissa ole toisin säädetty.

*Översättning:* Denna lag gäller ... om inte annat stadgas i annan lag.

2010:

Tämä laki koskee ..., jollei muualla laissa toisin säädetä.

*Översättning:* Denna lag gäller ..., om inte (något) annat föreskrivs/bestäms/anges/sägs någon annanstans i lag; om inte något annat föreskrivs/bestäms/anges/sägs på något annat ställe i lag; om inte (något) annat följer av (bestämmelser i) annan lag.

Kapitel 6 i (1988) har rubriken ”Vissa ordval och stilfrågor” och tar upp sammanlagt 43 poster med kommentarer och förslag till ändringar, medan samma kapitel i (2010) rubriceras ”Modernisering av ord och fraser” och har utökats avsevärt till hela 121 poster. I (2010) saknas orden *betala, både – och, densamma, därutinnan, före, förståndiga, härstädes, ifall, lämna utan bifall, motivering, muntligen, ogilla* och *slutgiltig* medan 30 poster är gemensamma för de båda upplagorna. Några exempel på tillägg i (2010) är *anbringa, anhängiggöra, avskrift, bereda någon tillfälle, erforderlig, förevarande, försnillning, handha, hör samma, lagskipning, nödigbefunnen, skiljemannaförfarande, till äventyrs, upphovsmannarätt, ådagalägga, åtnjuta* och *översända*. Också här ges förslag till ändringar och till modernare eller ”språkligt mer korrekta formuleringar”. Motiveringen är att orden och fraserna inte längre är vanliga i allmänspråket och att de därför upplevs som stela och kanslispråkliga drag i texten. Förteckningen bygger på den sverigesvenska *Svarta listan* (2004) och innehåller dessutom kompletteringar till den. Kapitlet ger en intressant överblick över ordens och frasernas liv och föränderlighet i språket och visar på den attitydförändring som skett mellan de två upplagorna av handboken även om tidsspannet är endast något över 20 år.

Samma möjlighet till överblick över förändringar i språk och språkbruk möter i den finsk-svenska ordlistan i slutet av de båda upplagorna. I (1988) omfattar listan 48 sidor, mot hela 129 sidor i (2010). I båda upplagorna ges tips om klassiska fallgropar och om möjliga nyord. Orden i posterna har förslag till alternativa uttryckssätt, men användaren måste självständigt ta ställning till alternativen och välja det som passar bäst i det aktuella

sammanhanget. Det första uppslagsordet och det sista i (2010) får fungera som exempel på hur ordlistan är upplagd.

#### **Aiesopimus**

*Avsiktsförklaring* (eng. letter of intent)

En avsiktsförklaring innebär en förklaring att någon senare kommer att ingå ett avtal eller åta sig en förpliktelse.

#### **Yrityskiinnitys**

*Företagsinteckning*. I Sverige hette det tidigare ”företagshypotek”, men också där heter det numera företagsinteckning.

Ord som finns i båda upplagorna har ofta olika omfattning och olika kommentarer. Det sista gemensamma ordet är följande:

1988: Välituomio Mellandom (L om arbetsdomstolen 30 §)

2010: **Välituomio**

*Mellandom* (24 kap. 6 § i rättegångsbalken). *Se även Osatuomio*

En ny ordvalsaspekt har kommit in också i lagspråket genom jämställdhetsdiskussionen (jfr t.ex. diskussionen i Milles 2008). I (2010) ges ett avsnitt rubriken ”Att skriva könsneutralt”. Det är den nya tidens vindar som blåser och som gör att handboken konstaterar att den gamla traditionen att använda maskulint *han* också för kvinnor väcker allt mer kritik. Därför rekommenderar man att också författningstext ska skrivas så könsneutralt som möjligt, helt i riktlinje med de sverigesvenska rekommendationerna i motsvarande fall. Handboken lyfter fram tre olika möjligheter: 1) kombinationen *han eller hon* förutom när det gäller ”en aktör som också kan vara en juridisk person”, 2) användning av pluralformer i stället för singularis, eftersom pronomen i pluralis alltid blir könsneutrala och 3) olika typer av omskrivningar. Rekommendationerna gäller speciellt nyskrivna författningar.

På samma sätt som allmänspråket är också lagspråket med i en ständig omvandlingsprocess. Detta kommer tydligt till synes i de förändringar som skett inom ramarna för Slaf under de drygt 20 åren mellan den första upplagan och den senaste. Därför finns ett fortlöpande behov av kompletteringar till handboken också framöver. Mellan upplagorna publiceras rekommendationer och kompletteringar i Statsrådets svenska språknämnds informationsblad *Språkråd* som också det är tillgängligt på webben. I *Språkråd* ges uppdateringar och även s.k. Slaftips. Slaf lever alltså både direkt och indirekt med sin tid.

### 3.3 Webbaserat material

När handboken *Svenskt lagspråk i Finland* kom ut i sin första upplaga 1988 trampade dataanvändningen fortfarande i barnskorna. Då fanns ännu ingen ordbank med lagstiftningsord i Finland. För översättarna gällde det att söka information i translatorsbyråns kartotek eller i den svenska konkordans som fanns på mikrokort. Nu är situationen en helt annan.

På webben finns i dag, utöver de viktiga databaserna i *Finlex* och andra elektroniska hjälpmedel, ett stort urval fackordböcker som berör också juridisk terminologi, även med finlandssvensk anknytning. En sådan är t.ex. *Domstolsordlista*, en finländsk terminologisk ordlista med domstolstermer och definitioner på finska, svenska, engelska, tyska och franska. En annan är *Europeiskt rättsligt nätverk på privaträttens område* som finns på alla EU:s officiella språk och där man finner förklaringar och termer som förekommer på det europeiska rättsliga nätverkets sidor.

Statsrådet i Finland har en egen termbank, *Valter*, som innehåller ordlistor som publicerats av språktjänsten vid statsrådets kansli och dessutom ordlistor som utarbetats på annat håll inom statsförvaltningen som t.ex. en tiospråkig *Regeringsordlista*, som producerats vid riksdagen 2008. År 2012 t.ex. infördes i *Valter* förteckningen över militära grader i Finland på finska, svenska, engelska, franska och ryska, producerad av Försvarsmaktens språkcenter. Den nyaste termlistan är *Kommunal ordlista* (2013) på finska, svenska och engelska som har gjorts i samarbete mellan statsrådets kansli och finansministeriet. Ordlistan ger flera alternativa termer. För finskans alternativ *kuntien yhdistyminen* och *kuntaliitos* ges på svenska varianterna *sammanslagning av kommuner*, *kommunsammanslagning*, *kommunsammansläggning* och dessutom två termer som ses som enbart finlandssvenska och som man avråder från, nämligen *kommunfusion* och *kommunsamgång*. De bakomliggande begreppen definieras också på svenska och termer och definitioner ges även på engelska.

På statsrådets kanslis webbplats (Statsrådet [www]) finns dessutom en omfattande förteckning över olika myndigheters, institutioners och föreningsordlistor, där också svenskan spelar en synlig roll.

## 4. Språkvårdsrekommendationer med framgång

Lagspråket ger goda exempel på hur svenskt skriftspråk i Finland har följt språkutvecklingen i Sverige. I princip har de språkliga reformer i fråga om lagspråk som genomförts i Sverige också snabbt slagit igenom i det svenska lagspråket i Finland (Reuter 2006: 42). Ibland har språkvården i Finland

ändå gått egna vägar, framför allt när det gäller en del terminologiska aspekter.

Under 1900-talet, speciellt från mitten av seklet, har det bedrivits ett målmedvetet arbete med svenskt lagspråk i Finland, ett arbete som tar sig uttryck i officiellt utlysta revideringar. I det följande presenteras, med början under sent 1960-tal, några årtalsrelaterade reformer i det svenska lagspråket i Finland. Presentationen bygger i huvudsak på upplysningar som ges i Slaf (1988) och på diskussioner i kapitel 5 i boken *Juridik på svenska i Finland. Perspektiv på språk och rätt* (Landqvist et al., under utgivning). Reformerna gäller bl.a. verbformer, substantivformer, ordval och termval, men också syntax och ortografi.

År 1968 slopades predikatsverbens pluralformer (*voro, hava*) i lagtext och singularformer (*var, har*) användes därefter genomgående. Då äldre författningar ändrades bevarades pluralformerna förutom i ingresser och i stadganden som gällde ikraftträdande. (Slaf 1988:24.)

År 1971 ersattes på rekommendation av Statens svenska språknämnd ordet *må* med *kan* eller *får*. Detta innebär alltså att *må icke* blev *får icke/får ej*. (Slaf 1988:24–25.)

År 1980 rekommenderade språknämnden att *icke* och *ej* skulle ersättas med *inte*. Vid behov kunde *ej* ändå användas och *icke* fick förekomma i sammansättningar som *icke-socialistisk* eller när stilistiska aspekter talade för bruket. Även kortformer som *bestäms, döms, erkänns* förordades i stället för *bestämmas, dömes, erkännes*. Däremot kunde också i fortsättningen formerna *dragas, tages* användas i stället för de korta *dras* och *tas*. Med tiden har dock också dessa kortformer kommit att användas även i lagtext. (Slaf 1988:25.)

År 1981 genomfördes en typografisk reform. I författningssamlingen avskaffades punkttecknet efter lagens rubriker, efter kapitel- och paragrafrubriker och efter enskilda paragraftecken, dvs. i stället för 6 §. blev 6 § det rekommenderade skrivsättet. Denna reform gällde lagtext både på svenska och på finska i Finland. (Slaf 1988:25.) Dessutom skrivs nu i enlighet med bruket i allmänspråk bara ett enda paragraftecken även om man hänvisar till flera paragrafer. I detta avseende har Finland valt en annan väg än Sverige, där praxis är två paragraftecken.

År 1982 utfärdade statsrådet ett beslut om att förbättra de statliga myndigheternas språk (FörfS 497/1982). Speciellt begripligheten och tydligheten betonades. I texter som inte är avsedda explicit för specialister bör man undvika uttryck som inte är allmänt kända och som inte får sin förklaring av textsammanhanget. Sådana begrepp ska alltså förklaras vid behov.

År 1986, i och med provupplagan av Slaf, avskaffades de ”nakna” substantiven, dvs. oböjda substantiv i singularis utan bestämd och obestämd



artikel. I stället för t.ex. *Lämnar hyresgäst lägenhet eller del därav ...* bör man skriva *Lämnar en hyresgäst sin lägenhet eller en del av den ...*

De förändringar som presenterats ovan är egentligen bara formella och rör inte de djupgående problemområdena i språket. Slaf (1988) konstaterar att de finlandssvenska texterna i jämförelse med de sverigesvenska ofta är stela och klumpiga med långa och komplicerade meningar. Som ett intressant och illustrerande exempel på bruket av långa meningar kan nämnas att man förr i hovrätterna skrev redogörelsen för målet fram till domen i en enda mening. Den huvudsats där hovrättens domslut formulerades inleddes med verbet *har*. När man ville veta hur domen fallit gällde det att i den långa meningen söka sig fram till *har*. Detta sökande har skämtsamt kallats för *har*-jakten. (Kjellin 1960:8; Palmgren 2008:268–269.)

Inte bara i modern juridisk text i Finland utan också i Sverige lägger man märke till de, i jämförelse med inom andra fackområden, relativt sett långa meningarna med många bisatser och komplicerad meningsstruktur (Norman 1992:249; Landqvist 2000:237). Det är ändå uppenbart att de grafiska meningarna är längre i modern finlandssvensk författningstext än i sverigesvensk (Landqvist 2000:237). Eftersom både lagtexter och myndighetstexter numera skrivs på finska i Finland och översätts till svenska, kommer detta att sätta spår inte bara i samhällsterminologin utan också i hela sättet att uttrycka sig även inom lag och förvaltning (Reuter 2006:31). För översättarna gäller det därför att vara uppmärksamma på alla tendenser till finsk-influerade formuleringar i de texter som de producerar.

En viktig strävan har för svenskans del varit att förenkla satsbyggnaden. Numera behöver alla ord i den finska texten inte översättas till svenska. Och många av finskans participuttryck kan motsvaras av prepositions- eller genitivuttryck i svensk text (*sosiaalihalitukseen antamat ohjeet = socialstyrelsens anvisningar*). (Slaf 1988:28.)

Under 1980-talet har också en hel del hänt inom juridiskt språkbruk utan att några explicita beslut har fattats. I samband med justering av lagarna i riksdagen har det varit möjligt att modernisera språket. Många hävdvunna ord har bytts ut, t.ex. *såframt* och *såvida* har ersatts med *om*, *ofördröjligen* med *utan dröjsmål*, *äger rätt att* med *har rätt att*, *erforderliga* med *behövliga* och *eljest* med *annars*. (Slaf 1988:28.)

Bruket av stor respektive liten begynnelsebokstav i namn på olika myndigheter i författningstexter har skapat problem för skribenterna. I allmänna texter, som bygger på författningstext, används vanligen stor begynnelsebokstav precis som vid egennamn, även om författningarna skriver namnen med liten bokstav. Men också i författningar märks i dag en utveckling i riktning mot ett bruk av stor bokstav. För översättare av myndighetstexter från finska till svenska gäller det att stor bokstav respektive liten bör

användas på samma sätt som i den finska förlagan. I texter som skrivs direkt på svenska ska man däremot följa myndighetens eget bruk av begynnelsebokstav. (*Språkråd* 2/1996; Slaf 2010:156–157.)

Slaf (1988:30) slår fast att lagtexter på svenska ska avfattas ”på *vårdad sakprosa* [kursiv stil i originalet]”. Ord ur det gamla kanslispråket bör undvikas liksom också finlandismer. Man ska inte heller skriva finska med svenska ord, dvs. klä texten i svensk orddräkt men låta den finska meningsstrukturen bestå.

I fråga om termer saknar lagskrivarna ibland valmöjligheter även om de aktuella termerna kan förefalla föråldrade eller språkligt misslyckade. Så länge som ett ord förekommer som term i en lag måste det användas i alla lagar och förordningar som finns på en lägre nivå om det har ett samband med termen i den gamla överordnade lagen. När lagstiftningen reformeras helt från grunden på något område är det fritt fram för ny terminologi. I t.ex. den nya statstjänstemannalagen ersattes därför *lediganslå* med *ledigförklara* och *avlöningsklass* med *löneklass*. (Slaf 1990:105–106.)

När en ny *punktskattelag* (fi. *valmisteverotuslaki* 182/2010) trädde i kraft i april 2010 i Finland togs den svenska termen *punktskatt* in för finskans *valmistevero* i stället för den tidigare svenska termen *accis*. Motiveringen är att termen *punktskatt* används både i EU och i Sverige. *Accis* finns kvar i finländska lagar av äldre datum och därför kommer man att på svenska i Finland ha parallelltermer tills ändringar görs i de äldre lagarna. Först då blir det möjligt att modernisera terminologin och förenhetliga den. (*Språkråd* 2/2010:7.)

För dem som arbetar med ny juridisk terminologi på svenska i Finland är det alltså viktigt att begrunda sverigesvensk praxis och också beakta termbruket inom EU. Samtidigt accepteras s.k. officiella finlandismer (också kallade obligatoriska finlandismer) som står för ord och uttryck som har etablerats genom lagstiftning eller genom andra auktoriserade beslut som t.ex. termparet *rådgivningsbyrå* i Finland och *barnavårdscentral* i Sverige (af Hällström-Reijonen 2012:89). Målet är ändå att man på både svenskt och finländskt håll ska använda samma term på svenska (Reuter 2006:43; af Hällström-Reijonen 2012:58).

Den senaste viktiga språkliga rekommendationen för svenskt lagspråk är från 2007. Då rekommenderade Regeringskansliet i Sverige att man i alla dess officiella texter bör skriva *ska* i stället för *skall*. För en jurist i Finland känns det kanske ovant att nöja sig med kortformen *ska* i stället för *skall*. Också i den finländska tidningspressen märks det att journalisterna skyggar för nyordningen och ändå finns det rationella skäl att acceptera moderniseringen. Även Statsrådets svenska språknämnd har också den beslutat att ge rekommendationen om *ska* i offentliga texter i Finland. (Palmgren 2008:

269–270.)

Jämlikhetssträvandena i tiden sätter också sina spår i språkvårdens diskussioner. Då språknämnden rekommenderar det mer könsneutrala *utredare* i stället för *utredningsman* (Språkråd 3/2008:4) rimmar detta med dagens jämlikhetssträvanden. En annan aspekt med jämlikhetsanknytning är diskussionen om det könsneutrala pronomenet *hen*. Den frågan dyker i dag ofta upp på språkvårdarnas och översättarnas bord, också på deras som arbetar med lagtext, författningstext och naturligtvis även med myndighetstexter i gemen. I en intervju i *Språkråd* (2/2013) säger lagstiftningsrådet Sten Palmgren att *hen* ofta skulle kunna stå för en praktisk lösning, men han anser att tiden inte ännu är mogen för pronomenet (Fogelholm 2013:4). I samma informationsblad konstaterar EU-översättaren Ilkka Voimäki att könsneutralitet kan uttryckas på många andra sätt. Ledningen för Sveriges riksdag har bestämt att det könsneutrala *hen* inte ska användas i riksdagens texter och fastän många politiker har tagit pronomenet till sig i sin kommunikation är vägen ännu lång till myndighetstexterna. EU-publicationen *Att översätta EU-rättsakter. Anvisningar* (2013) nämner inte alls *hen*. Men sedan 2000 kallas Europaparlamentets ordförande intressant nog för *talman* på svenska även om *ordförande* fortfarande används i rättsakter. (Voimäki 2013:7–8.) Könsneutralitet är således alltfjämt ett språkligt dilemma hur man än vrider och vänder på alternativen.

## 5. Eftertankar

Språkvården är aktiv och språkvårdsengagemanget lever starkt i både Sverige och Finland. I båda länderna finns det ett rikt utbud av skrifter i form av böcker, informationsblad samt vägledningar och termlistor på webben, som alla har som mål att stödja och hjälpa dem som skriver text på svenska inom lag och förvaltning.

Översikten ovan öppnar för en intressant iakttagelse som visar på en skillnad i utbudet av språkliga vägvisare för dem som arbetar med juridisk text och myndighetstext i Sverige och i Finland. I Sverige finns det en stor mångfald av skrifter och publikationer där ansvaret för produktionen ligger på olika institutioner och ämbetsverk men där privata tillskyndare också publicerat sig på kommersiella förlag. De sverigesvenska skribenterna har alltså en rik bukett av handledningar med många olika inslag att ty sig till för att finna lösningar och vägledning. Detta gäller olika aspekter av språket, allt från ordval till stilistiska finesser och detaljputs. I Finland finns det mesta när det gäller skrivråd och vägledning på svenska samlat i handboken *Svenskt lagspråk i Finland*, enhetligt och koncentrerat och i dag också

tillgängligt på webben. Men finlandssvenska skribenter har alltid på ett förnuftigt sätt tillgodogjort sig även det sverigesvenska materialet. Det har varit och är en naturlig konsekvens av en pluricentrisk svenska (jfr Laureys 2014:233–245). *Svenskt lagspråk i Finland* betonar starkt vikten av att leva i samklang med det sverigesvenska. Och både i Sverige och i Finland har språkvården ett vårdat språk som mål.

### Litteratur

- Andersson, Torbjörn & Sture Bergström & Torgny Håstad & Per Henrik Lindblom 2002. *Juridikens termer*. 9 uppl. Stockholm: Liber.
- Att översätta EU-rättsakter. *Anvisningar* 2013. Tillgänglig på adressen [http://ec.europa.eu/translation/swedish/guidelines/sv\\_guidelines\\_eu.htm](http://ec.europa.eu/translation/swedish/guidelines/sv_guidelines_eu.htm). Hämtad 9.12.2013.
- Englund Hjalmarsson, Helena & Anki Mattson 2013. *Juristens skrivhandbok*. Stockholm: Jure.
- Fogelholm, Kitty 2013. Inte krångligare än vad saken och sammanhanget kräver. I: *Språkråd* 2/2013. Helsingfors: Statsrådets svenska språknämnd.
- FörfS 497/1982 = Statsrådets beslut om åtgärder för förbättrande av de statliga myndigheternas språkbruk. Utfärdat i Helsingfors den 23 juni 1982.
- FörfS 1024/1988 = Statsrådets beslut om statsrådets svenska språknämnd. Utfärdat i Helsingfors den 1 december 1988.
- Gröna boken. Riktlinjer för författningsskrivning* 1998. Stockholm: Statsrådsberedningen.
- Gröna boken. Riktlinjer för författningsskrivning* 2014. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Gunnarsson, Britt-Louise 1982. *Lagtexters begriplighet. En språkfunktionell studie av medbestämmandelagen*. Lund: LiberFörlag.
- af Hällström-Reijonen, Charlotta 2012. *Finlandismer och språkvård från 1800-talet till i dag*. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Jensen, Ulf & Staffan Rylander & Per Henrik Lindblom 2012. *Att skriva juridik. Regler och råd*. 5 uppl. Uppsala: Iustus.
- Kjellin, Björn 1960. *Kan våra myndigheters språk moderniseras?* Stockholm: Svenska bokförlaget.
- Klarspråk – en grund för god offentlig service* 1985. Stockholm: Civildepartementet.
- Klarspråk lönar sig* 2013. Stockholm: Justitiedepartementet.
- Landqvist, Hans 2000. *Författningssvenska. Strukturer i nutida svensk lagtext i Sverige och Finland*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Landqvist, Hans & Christer Laurén & Lieselott Nordman & Marianne Nordman & Maria Kvist u.u. *Juridik på svenska i Finland. Perspektiv på språk och rätt*.
- Laurén, Christer 1993. *Fackspråk. Form, innehåll, funktion*. Lund: Studentlitteratur.
- Laurén, Christer & Marianne Nordman 1987. *Från kunskapens frukt till Babels torn. En bok om fackspråk*. Malmö: Liber.
- Laureys, Godelieve 2014. Vem äger svenskan? Pluricentriska språk och frågan om *ownership* och *stakeholdership*. I: Jan Lindström & Sofie Henricson & Anne Huhtala & Pirjo Kukkonen & Hanna Lehti-Eklund & Camilla Lindholm (red.): *Svenskans*

- beskrivning 33*. Helsingfors: Finska, finskugriska och svenska institutionen, Helsingfors universitet. S. 233–245.
- Mattila, Heikki E. S. 2002. *Vertaileva oikeuslingvistiikka*. Helsinki: Kauppakaari: Lakimiesliiton kustannus.
- Mattila, Heikki E. S. 2006. Om juridiska förkortningar. I: E. Lehtinen & N. Niemelä (red.): *Fackspråk och översättningsteori*. VAKKI-symposium XXVII. Vasa 11–12.2.2006. Vasa. S. 174–182.
- Melin, Stefan 2012. *Juridikens begrepp*. 5 upplagan. Stockholm: Iustus Förlag.
- Milles, Karin 2008. *Jämställt språk. En handbok i att skriva och tala jämställt*. Småskrift utarbetad av Språkrådet. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Myndigheternas föreskrifter. Handbok i författningsskrivning* 1998. Stockholm: Statsrådsberedningen.
- Myndigheternas skrivregler* 2014. 8 upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik AB/Fritzes.
- Nordman, Marianne 1992. *Svenskt fackspråk*. Lund: Studentlitteratur.
- Nordman, Marianne 2009. Språkråd i 20 år – status och förändring. I: *Språkråd 1/2009*. Helsingfors: Statsrådets svenska språknämnd. S. 7–11.
- Några riktlinjer för författningsspråket* 1979. Stockholm: Statsrådsberedningen.
- Palmgren, Sten 1989. Statsrådets svenska språknämnd. I: *Språkbruk 1/1989*. Helsingfors. S. 24–25.
- Palmgren, Sten 1995. Lagspråk i förändring. I: *Språkbruk 3/1995*. Helsingfors. S. 3–7.
- Palmgren, Sten 2008. Från harjakt till skallgång – tankar om ytspråk och djupare strukturer i lagspråket. I: Richard Foley & Tarja Salmi-Tolonen & Iris Tukiainen & Birgitta Vehmas (toim.): *Kielen ja oikeuden kohtaamisia. Heikki E. S. Mattilan juhlakirja*. Helsinki: Talentum. S. 265–271.
- Pettersson, Gertrud 1992. *Lagspråk och samhällsutveckling. Studier över svenskt lagspråk efter 1734*. Lund: Lund University Press.
- På väg mot ett bättre myndighetsspråk* 2001. Stockholm: Statskontoret.
- Reuter, Mikael 2006. Svenskan i Finland på 1900-talet. I: Ann-Marie Ivars & Mikael Reuter & Pia Westerberg & Ulla Ådahl-Sundgren (red.): *Vårt bästa arv. Festskrift till Marika Tandefelt den 21 december 2006*. Helsingfors: Svenska handelshögskolan. S. 29–45.
- Slaf 1988 = Per Erik von Bonsdorff & Sten Palmgren & Mikael Reuter: *Svenskt lagspråk i Finland* [Slaf]. Lagberedningsavdelningens publikation 2/1986. Helsingfors: Justitieministeriet.
- Slaf 1990 = Sten Palmgren (red.): *Svenskt lagspråk i Finland* [Slaf]. Helsingfors: VAPK-förlaget.
- Slaf 1998 = Henrik Bruun & Sten Palmgren (red.): *Svenskt lagspråk i Finland* [Slaf]. Helsingfors: Schildts.
- Slaf 2004 = Henrik Bruun & Ann-Marie Malmsten & Sten Palmgren (red.): *Svenskt lagspråk i Finland* [Slaf]. Helsingfors: Schildts.
- Slaf 2010 = *Svenskt lagspråk i Finland Slaf Ruotsinkielinen lakikieli*. Föreskrifter, anvisningar och rekommendationer från statsrådets kansli Valtioneuvoston kanslian määrykset, ohjeet ja suositukset 1/2010. Helsingfors: Statsrådets kansli.
- Språket i domar och beslut* 1985. Stockholm: Liber Förlag.
- Språket i lagar och andra författningar* 1967. Stockholm: Statsrådsberedningen.
- Språknämnden [www] = Statsrådets svenska språknämnd – uppkomst och historia. Hämtat 21.5.2014 på adressen <http://www.vnk.fi/hankkeet>.

- Språk och struktur i domar och beslut* 2005. 2 uppl. Jönköping: Domstolsverket.
- Språkråd 2/1996*. Helsingfors: Statsrådets svenska språknämnd.
- Språkråd 3/2008*. Helsingfors: Statsrådets svenska språknämnd.
- Språkråd 1/2009*. Helsingfors: Statsrådets svenska språknämnd.
- Språkråd 2/2010*. Helsingfors: Statsrådets svenska språknämnd.
- Språkråd 3/2013*. Helsingfors: Statsrådets svenska språknämnd.
- Statsrådet [www] = Ordlistor och anvisningar. Hämtat 21.5.2014 på adressen <http://www.vnk.fi/toiminta>.
- Svarta listan. Ord och fraser som kan ersättas i författningsspråk* 2004. 3 upplagan. Stockholm: Statsrådsberedningen.
- Svarta listan – ord och fraser som kan ersättas i författningsspråk* 2011. 4 upplagan. Stockholm: Statsrådsberedningen.
- Teleman, Ulf 2003. *Tradis och funkis. Svensk språkvård och språkpolitik efter 1800*. Stockholm: Norstedts ordbok.
- Voimäki, Ilkka 2013. Några nedslag i att översätta EU-rättsakter. I: *Språkråd 2/2013*. Helsingfors: Statsrådets svenska språknämnd.
- Wahlgren, Peter & Wiweka Warnling-Nerep & Pål Wrangé 2004. *Juridisk Skrivguide*. 3. uppl. Stockholm: Norstedts juridik AB.
- Wellander, Erik 1939. *Riktig svenska*. Stockholm: Svenska bokförlaget.
- Wellander, Erik 1974. *Kommittésvenska*. Skrifter utgivna av Nämnden för svensk språkvård 50. Stockholm: Esselte Studium.